

משפט הנשים וחוכמת שלמה פרק ג', פסוקים ט"ז-כ"ח, פרק ה', פסוקים ט'-י"ד

משפט הנשים - פרק ג', ט"ז-כ"ח

סיפור משפט הנשים הסמוך לסיפור ההתגלות מלמד שהבטחת ה' לשלמה מומשה מייד. סיפור זה ממחיש את החוכמה הגדולה של שלמה שניתנה לו מאת ה'.

מסופר בפסוקים כי אל שלמה באו שתי נשים שתבעו בעלות על תינוק אחד. שתי הנשים גרו בבית אחד, וכל אחת מהן ילדה תינוק. אחד התינוקות נפטר וכל אחת מהנשים טענה שהתינוק החי שייך לה. האישה האחת האשימה את האישה האחרת במות בנה. לדבריה, התינוק נפטר מפני שהאם שכבה עליו בשנתה, ולאחר שנכחה במותו היא החליפה בין התינוק החי לתינוק המת. האישה האחרת דחתה את ההאשמה וטענה שהתינוק החי הוא בנה.

כיצד פסק שלמה במשפט זה?

מאחר שלא היו עדים, שלמה היה צריך להחליט מי מהנשים דוברת אמת. שלמה בחוכמתו פסק לחתוך את הילד החי לשניים, ולחלקו בין שתי הנשים. אחת הנשים נזעקה מייד וביקשה שלא לחתוך את הילד אלא להעבירו חי לאישה האחרת, ואילו האישה האחרת הסכימה לגזר דינו של המלך שלמה, בטענה שאם לי לא יהיה, אז שגם לה לא.

בעקבות תגובת הנשים, פסק שלמה שהאם שרצתה להשאיר את התינוק בחיים היא אימו, ונתן לה את התינוק. משפט הנשים פרסם את חוכמת המשפט של שלמה בכל ישראל: "וַיִּשְׁמְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיֵּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי חָכְמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט" (מלכים א ג', כ"ח).

סיפור זה, הפותח את ימי מלכותו של שלמה, מדגים את ניסיונו של שלמה לבסס את מלכותו על ערכי משפט וצדק לעם. וכך מודגש גם בהמשך, כאשר שלמה בנה את בית המלך בירושלים, וייחד אולם וכיסא לצורך המשפט, מתוך ראיית מרכזיות תפקיד השופט: "וְאֵלֶּם הִפָּא אֲשֶׁר יִשְׁפֹּט שֵׁם אֵלֶם הַמִּשְׁפָּט עֲשֵׂה וְסִפּוֹן בְּאֶרֶץ מִהַקְרָקַע עַד הַקְרָקַע" (מלכים א ז', ז').

כיצד באה לידי ביטוי חוכמתו של שלמה בהנהגת ממלכתו? - פרק ה' פסוקים ט'-י"ד

בפרק ה' מתאר הכתוב את ייחודה של חוכמת שלמה, ששימשה אותו גם מחוץ לאולם בית המשפט. שלמה נהיה החכם באדם והיה לו ידע רחב מאוד בתחומים רבים. בפסוקים שלהלן מוזכרים המשלים והשירים שחיבר שלמה, ושבאמצעותם הוא הנחיל את חוכמתו לשומעיו.

אחרי שהכתוב מתאר את חוכמת שלמה, נאמר: "וַיָּבֵאוּ מִכָּל הָעַמִּים לְשִׁמֹּעַ אֶת חֲכָמַת שְׁלֹמֹה מֵאֵת כָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת חֲכָמָתוֹ" (מלכים א ה', י"ד).

שלמה חיבר משלים ושירים שפרסמו את חוכמתו בכל העמים, והפכו את ירושלים למרכז עולמי (ה', ט'-י"ד). מן המשלים והשירים שנכנסו לתנ"ך משייך הכתוב לשלמה את חיבורם של ספרי משלי ושיר השירים. והמסורת משייכת לשלמה גם את חיבור ספר קהלת. פרסום חוכמתו סייע לכינון ולחיזוק קשריו עם שליטים רבים. הכתוב קושר בין חוכמת שלמה לקשריו עם חירם מלך צור (פרקים ה', ט"ו, כ"א, כ"ו) ולביקורה של מלכת שבא (י', א'-ח').

בפרק י' נלמד על שליטים רבים שבאו לבקר בממלכתו של שלמה כדי לשמוע את חוכמתו: "וַיָּגִדְלָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִכָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ לַעֲשֹׂר וּלְחַכְמָהּ. וְכָל הָאָרֶץ מִבְּקָשִׁים אֶת פְּנֵי שְׁלֹמֹה לְשִׁמֹּעַ אֶת חֲכָמָתוֹ אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים בְּלִבּוֹ" (מלכים א י', כ"ג-כ"ד).

ביקורים אלו העשירו את בית המלוכה: "והמה מבאים איש מנחתו כלי כסף וכלי זהב ושלמות ונשק ובשמים סוסים ופרדים דבר שנה בשנה" (שם, כ"ה). כמה מהמבקרים שיבחו את הקב"ה על שנתן חוכמה לשלמה.

הצעת הוראה

1. משפט הנשים, פרק ג', ט"ז-כ"ח

נקרא פסוקים ט"ז-כ"ח. בדף העבודה, ימלאו התלמידים את המשימות:

1. נבקש מהתלמידים לסמן בצבע אחד את טענת האישה האחת ובצבע שני את טענת האישה האחרת.
2. נבקש לסמן את דברי שלמה ואת גזר הדין.
3. נשאל: מהי מטרתו של שלמה בדבריו המובאים בפסוקים כ"ג-כ"ה?
4. בפסוק כ"ו, מגיבות שתי הנשים לדבר המלך. באיזה צבע תסמנו את המילים הנאמרות בפסוק? מי הדוברת הראשונה לדעתכם, ומי השנייה? (על פי הצבעים שבחרתם בסעיף 1).

במליאה:

נשאל: הסיפור הראשון שמסופר על שלמה, מייד לאחר ההתגלות בגבעון הוא סיפור משפט הנשים.

שערו מדוע נבחר סיפור זה כסיפור הראשון על מלכות שלמה, מייד לאחר ההתגלות בגבעון?

- התייחסו בתשובתכם לנאמר בפסוק כ"ח: "וַיִּשְׁמְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיֵּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי חָכְמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט". אפשר להביא את פירוש הרד"ק:

לעשות משפט - לפיכך ייראו מפניו לעשות דבר רע, ואפילו בסתר, כי ראו כי ברוב חוכמתו יוציא לאור משפט, כמו שנעשה בזה המשפט.

2. כיצד באה לידי ביטוי חוכמתו של שלמה בהנהגת ממלכתו? - פרק ה', פסוקים ט'-י"ד

מצורפת מצגת להקרנה בכיתה

1. נבקש מהתלמידים לתאר כמה ממאפייני חוכמת שלמה המוזכרים בפסוקים.

ניגע בנקודות שלהלן: (אפשר להעלות נקודות נוספות)

א. חכמת שלמה מתוארת בהשוואה לגויים ("והערב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים", ויהי שמו בכל הגוים סביב, "ויבאו מכל העמים לשמוע את חכמת שלמה...").

נשאל - מדוע מוזכרים הגויים בתיאור חוכמת שלמה? איך חוכמתו תשפיע על יחסיו עם העמים?

ב. חוכמת שלמה ותבונתו מוזכרות יחד עם תכונת רוחב הלב.

נשאל: מה משמעות תכונה זו אצל מנהיג?

שני הפירושים שלהלן עוסקים בתכונה זו:

מלבי"ם: ורוחב לב לדעת כל פרטי החוכמות והתכונות ומיניהם אשר אין להם סוף.

על פי המלבי"ם הביטוי רוחב לב מתאר את רוחב ידיעותיו של שלמה.

ר' יוסף קרא: ורוחב לב כחול אשר על שפת הים - שמלך שיש לו לשפוט עם רב כחול אשר על שפת הים, צריך שיהא בו חוכמה ותבונה ורוחב לב כחול אשר על שפת הים.

על פי ר' יוסף קרא הביטוי 'רוחב לב', מתייחס ליכולת של שלמה לשפוט את העם מתוך הכלה ורגישות.
ג. חוכמת שלמה כלפי העם:

"וַיִּדְבֹּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מִשְׁלֵי יוֹהֵי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וְאַלְף..."

שלמה השתמש בחוכמתו כדי להעביר לעם מסרים ולחנך את הציבור.

לקראת המשך העיסוק בבניית ממלכתו, **נשאל:** באילו תחומים תבוא לידי ביטוי חוכמתו של שלמה?